

Výskum rímskych poľných táborov na Slovensku
2008

Úloha riešená s podporou vlády Slovenskej republiky
v spolupráci s Römisch-Germanische Kommission des DAI

Vedúci projektu: PhDr. Ján Rajtár, CSc.

Spoluriešiteľ: Dr. Claus-Michael Hüssen

Technická spolupráca: Martin Bartík, Ing. Elena Blažová, Peter Červeň, Maria-Anna Wiedamann,

Letecká prospekcia: Martin Bartík, PhDr. Ivan Kuzma, PhDr. Ján Rajtár, CSc.

Geofyzikálna prospekcia: RNDr. Ján Tirpák, CSc.

Významným svedectvom o rímskych vojenských výpravách proti germánskym Markomanom a Kvádom sídlacím v oblastiach severne od stredného Dunaja sú dočasné rímske opevnenia. Boli to krátkodobé poľné tábory obvykle pravouhlého pôdorysu so zaoblenými nárožiami chránené priekopou a zemným valom. Na Slovensku sa pomocou leteckej prospekcie takéto tábory dosiaľ objavili v blízkosti Dunaja v Iži, v Chotíne, vo Virte a v Mužli, vo Hviezdoslavove na Žitnom ostrove a v Pomoraví v Suchohrade a v Závode (obr. 1). Na niektorých sa v minulých rokoch už uskutočnili overovacie výskumy, ktoré priniesli doklady k ich datovaniu do obdobia markomanských vojen (166-180) za vlády cisára Marka Aurélia. Poukazujú na miesta krátkodobého pobytu rímskych vojenských jednotiek po prekročení Dunaja i smery ich ďalšieho postupu.

V roku 2008 sa v rámci obnoveného spoločného projektu s Römisch-Germanische Kommission skúmali tri náleziská. Cieľom projektu je získať doplňujúce údaje o ich rozsahu a spôsobe opevnenia, ako aj ďalšie podklady k ich datovaniu a súvislosti k okolitému germánskemu osídleniu.

Hviezdoslavov. Nárožie tábora sa objavilo pri leteckom prieskume v roku 2000 (obr. 2). Z archívnych leteckých snímok sa podarilo zistiť, že tábor mal kosodĺžnikový pôdorys o dĺžke 600-605 m a šírke najmenej 355 m, teda rozsah okolo 21-24 ha (obr. 3). Bol situovaný na brehu zaniknutého ramena a vzdialený od toku Dunaja 6,5 km, od limitných kastelov Gerulata 16 km a Ad Flexum 21 km. Geofyzikálne merania a sondáž sa kvôli výsadbe obmedzili na priestor nárožia (obr. 4) a predpokladanú južnú líniu opevnenia. V prvom reze sa zistila sčasti erodovaná hrotitá priekopa široká 4 m a hlboká 1,5 m, v zásype sa našli črepy provinciálnej keramiky. V druhom reze mala priekopa zachovalejší tvar a dosahovala hĺbku 2 m (obr. 5). Južnú líniu tábora sa nepodarilo zistiť, povrchovým zberom sa však pri zaniknutom ramene objavilo germánske sídlisko.

Mužla. Vo vzdialenosti 3 km od Dunaja na terciérnej terase a pod ňou sa pri leteckom prieskume už pred 20 a 15 rokmi objavili dva menšie rímske poľné tábory. V minulosti sa tu uskutočnil aj overovací výskum (obr. 6). Staršie, ale najmä novšie zberové nálezy potvrdili, že pod celou terasou, aj v priestore tábora 2, sa rozkladalo rozsiahle germánske sídlisko. V roku 2008 sa na ploche tábora uskutočnilo geofyzikálne meranie (obr. 7), systematický povrchový zber (obr. 8) a vyhlúbili dva rezy. V prvom reze sa odkryla 2-2,5 m široká a 1 m hlboká priekopa s plochým, mierne zaobleným dnom (obr. 9), niekoľko plytkých kolových jám a novoveký žľab. V druhom reze na severnej strane opevnenia sa zistilo, že tu staršiu zasypanú hrotitú priekopu nahradila širšia a hlbšia priekopa s plochým zaobleným dnom (obr. 10). Mohlo by to svedčiť o opustení a neskôr opätovnom využití rovnakého miesta na vybudovanie poľného tábora.

Suchohrad. Stopy tábora sa objavili pri leteckom prieskume už v roku 1994. Leží pri zaniknutom toku, ktorého vody dnes odvádza regulovaný Zohorský kanál, vo vzdialenosti necelé 2 km od rieky Moravy a približne 28 km severne od Dunaja. Na leteckých snímkach je

badateľná len SZ a kratšie úseky SV a JZ línie priekopy (obr. 11). Geofyzikálne merania kvôli malým rozdielom magnetických anomálií nepriniesli očakávané výsledky. Na ploche tábora sa vyhlúbilo dovedna šesť zisťovacích rezov. V troch z nich sa odkryla 2-2,5 m široká priekopa zahĺbená 1,1-1,2 m do pieskového podložia (obr. 12). Rozmer tábora v línii SV-JZ dosahoval 120 m, JV líniu priekopy sa nepodarilo zistiť. Ďalšie odkryté objekty a nálezy dokladajú osídlenie polohy v praveku, v dobe laténskej a v 6. až 8. storočí (obr. 13-14). Stopy germánskeho osídlenia sa nezistili.

Novoobjavené priekopové opevnenia. Pri leteckej prieskume uskutočnenom v máji a júni 2008, ale aj vyhodnotením leteckých snímok zverejnených na internete (Eurosens, Google Earth) sa objavili nové priekopové opevnenia. Viaceré z nich, napríklad v Radvani nad Dunajom (obr. 15), v Rovinke (obr. 16), v Cíferi-Páci (obr. 17), v Kráľovej pri Senci (obr. 18) i niektoré ďalšie, by mohli byť dokladmi dočasných rímskych poľných táborov. Potvrdiť takéto predpoklady však môže až ďalší overovací výskum.

Ján Rajtár

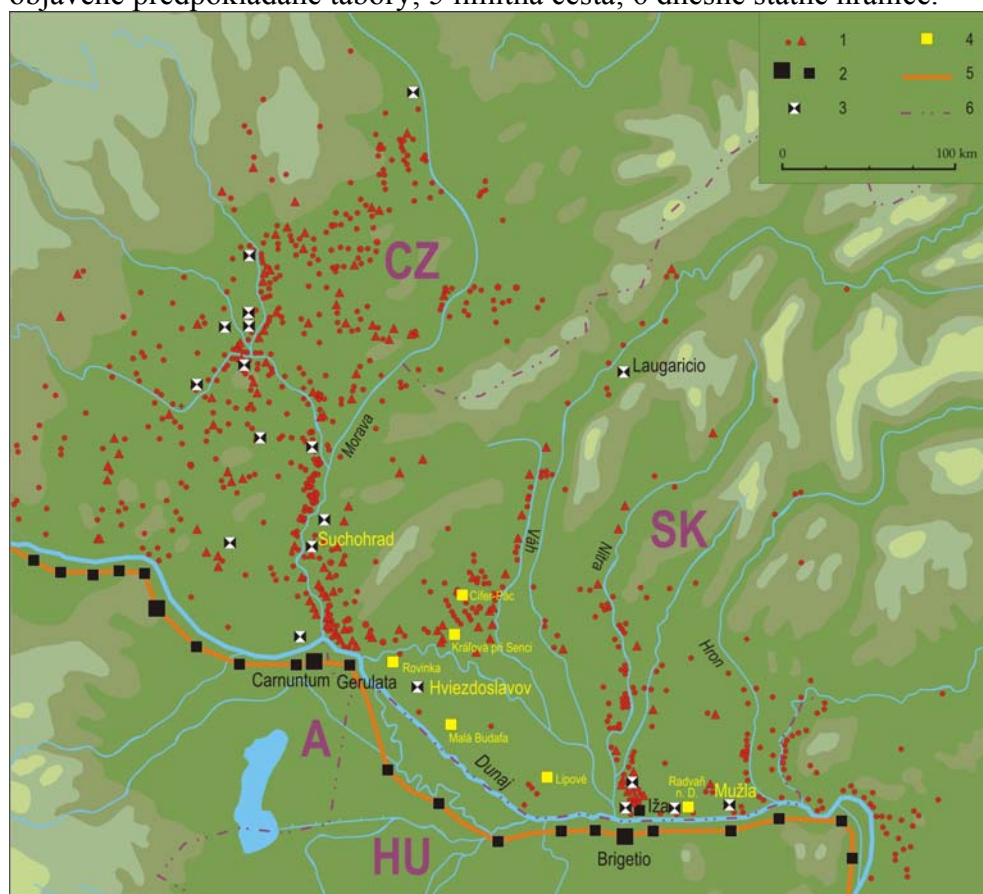
Literatúra:

C.-M. Hüssen/J. Rajtár, Zur Frage archäologischer Zeugnisse der Markomannenkriege in der Slowakei. In: Markomannenkriege – Ursachen und Wirkung (Brno 1994) 217–232.

J. Rajtár, Temporäre römische Militärlager in der Slowakei. In: Roman Frontier Studies 1995. Oxbow Monogr. 91 (Oxford 1997) 473–477.

J. Rajtár, Nuove testimonianze archeologiche delle guerre dei Marcomanni a nord del medio Danubio. In: M.Buora/W. Jobst (ed.), Roma sul Danubio. Da Aquileia a Carnuntum lungo la via dell'ambra. Cataloghi e monografie archeologiche dei Civici Musei di Udine 6 (Roma 2002) 99-120.

Obr. 1. Rímske hranice v severnej Panónii a ich predpolie. 1 germánske sídliská a pohrebiská; 2 rímske hraničné opevnenia; 3 dočasné rímske tábory z doby markomanských vojen; 4 novo objavené predpokladané tábory; 5 limitná cesta; 6 dnešné štátne hranice.

Obr. 2. Hviezdoslavov. Letecký záber na nárožie tábora.

Obr. 3. Hviezdoslavov. Vyznačenie polohy a rozsahu rímskeho poľného tábora a germánskeho sídliska (© Eurosens).

Obr. 4. Hviezdoslavov. Letecký záber na nárožie tábora s vyznačením situovania overovacích rezov.

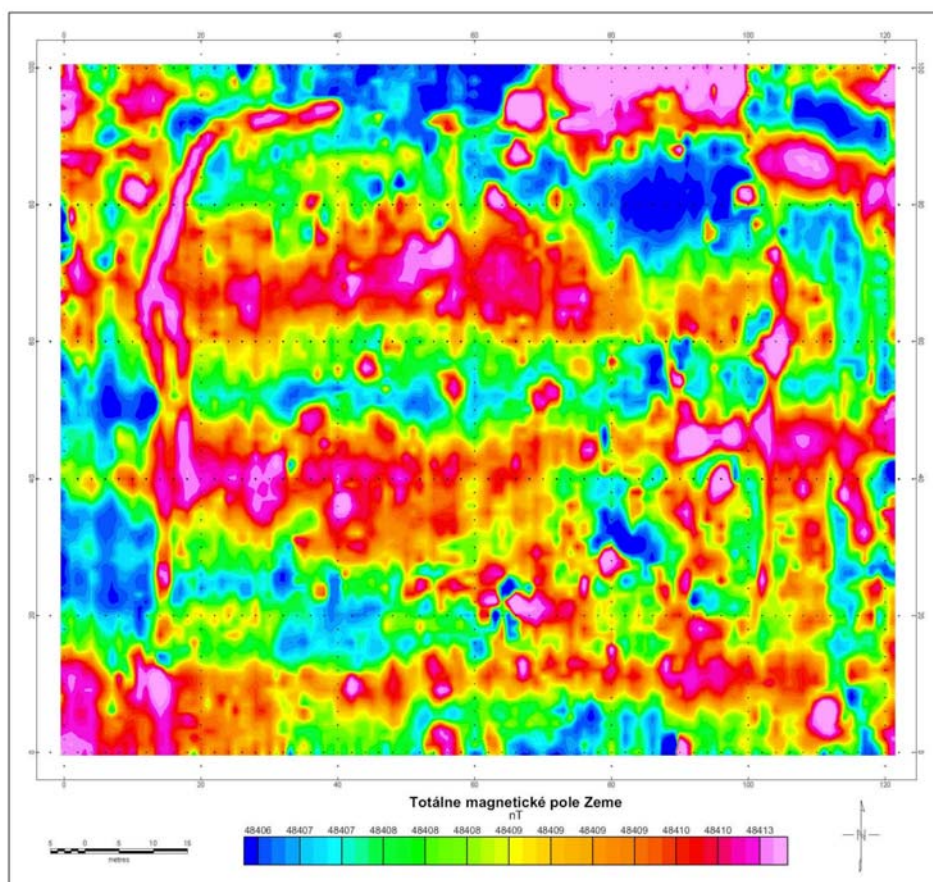
Obr. 5. Hviezdoslavov. Profil priečného rezu priekopou rímskeho poľného tábora.

Obr. 6. Mužla. Vyznačenie polohy rímskych poľných táborov 1 a 2.

Obr. 7. Mužla. Mapa nameraných magnetických anomálií na ploche táboru 2.

Obr. 8. Mužla. Systematický povrchový zber na ploche tábora 2.

Obr. 9. Mužla. Profil priekopy rímskeho poľného tábora 2 v reze 4/08.

Obr. 10. Mužla. Profil priekopy rímskeho poľného tábora 2 v reze 5/08.

Obr. 11. Suchohrad. Letecký záber na stopy rímskeho poľného tábora.

Obr. 12. Suchohrad. Profil priekopy rímskeho poľného tábora.

Obr. 13. Suchohrad. Časti dvoch odkrytých chát z doby laténskej.

Obr. 14. Suchohrad. Chlebová pec s nálezmi keramiky pražského typu.

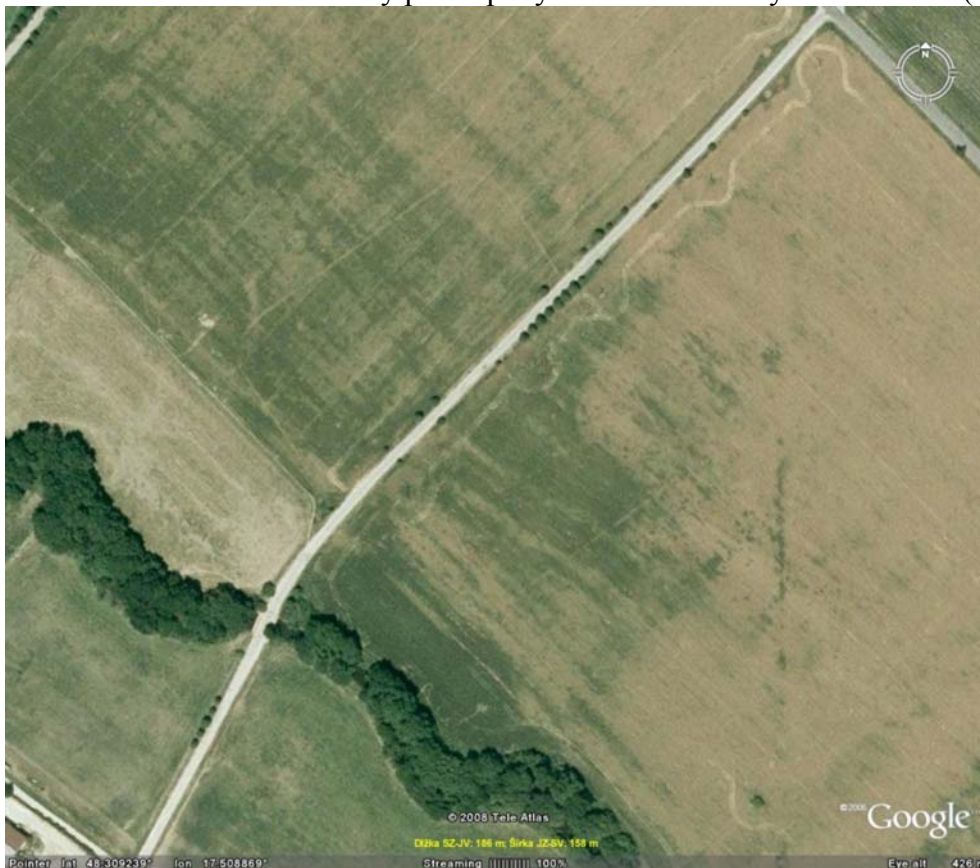
Obr. 15. Radvaň nad Dunajom. Letecký záber na dve línie priekopy zbiehajúce sa k nárožiu.

Obr. 16. Rovinka. Letecký záber na líniu priekopy s prerušeným vstupom.

Obr. 17. Čífer-Pác. Pravidelný priekopový útvar so zaoblenými nárožiami (© Tele Atlas).

Obr. 18. Kráľová pri Senci. Priekopový útvar so zaobleným nárožím a prerušeným vstupom (© Tele Atlas).

